

ЗАСОБИ НАОЧНОСТІ У ПОЧАТКОВІЙ ОСВІТІ: АСПЕКТ ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

І. Л. Липчевська

Україна, м. Київ, Інститут педагогіки НАПН України

Наочність має глибокі педагогічні коріння. Ще Я. Коменським було визначено золоте правило дидактики: «все, що тільки можна, надавати для сприймання чуттями: видиме – зором, чутне – слухом, запахи – нюхом, доступне смакові – смаком, доступне дотикові – дотиком. Якщо якісь предмети можна сприйняти одразу кількома чуттями, нехай вони зразу ж і відчуються кількома чуттями». Потім цьому питанню були присвячені роботи Дж. Локка, Ж. Руссо, Й. Песталоцці, К. Ушинського. У другій половині ХХ століття проблему використання наочності в освітньому процесі досліджували В. Болтянський, В. Давидов, Д. Ельконін, Л. Занков, А. Зільберштейн, Л. Фрідман та ін. Ґрунтовну працю, присвячену проблемі формування знань і умінь молодших школярів у процесі навчання засобами наочності і моделювання виконала у 1998– 2008 роках український науковець к. пед. н. В. Павленко [1].

У сучасній освітній практиці молодшої школи засоби наочності можна розділити на дві групи:

- ✓ конкретні засоби наочності - це безпосередньо предмети, явища навколишнього світу та демонстрація способів дій з ними (або моделі вищезазначеного), які мають чуттєво-образний вплив на свідомість учня;
- ✓ абстрактні засоби наочності – це візуальне представлення понять, наприклад схеми, графіки, таблиці тощо.

Як перша, так і друга групи зазнали значної трансформації за рахунок розвитку інформаційно-комунікаційних технологій та їх входження в освітній

процес. Відповідно до проведеного нами у більш ніж 45 міських та сільських школах різних областей України дослідження щодо використання візуалізації в освітньому процесі початкової школи, визначено, що:

- ✓ близько 70% класів у початковій школі оснащено сучасною комп'ютерною технікою, а саме мультимедійною дошкою або проектором;
- ✓ співвідношення у використанні традиційної та сучасної наочності має показники, наведені рис. 1:

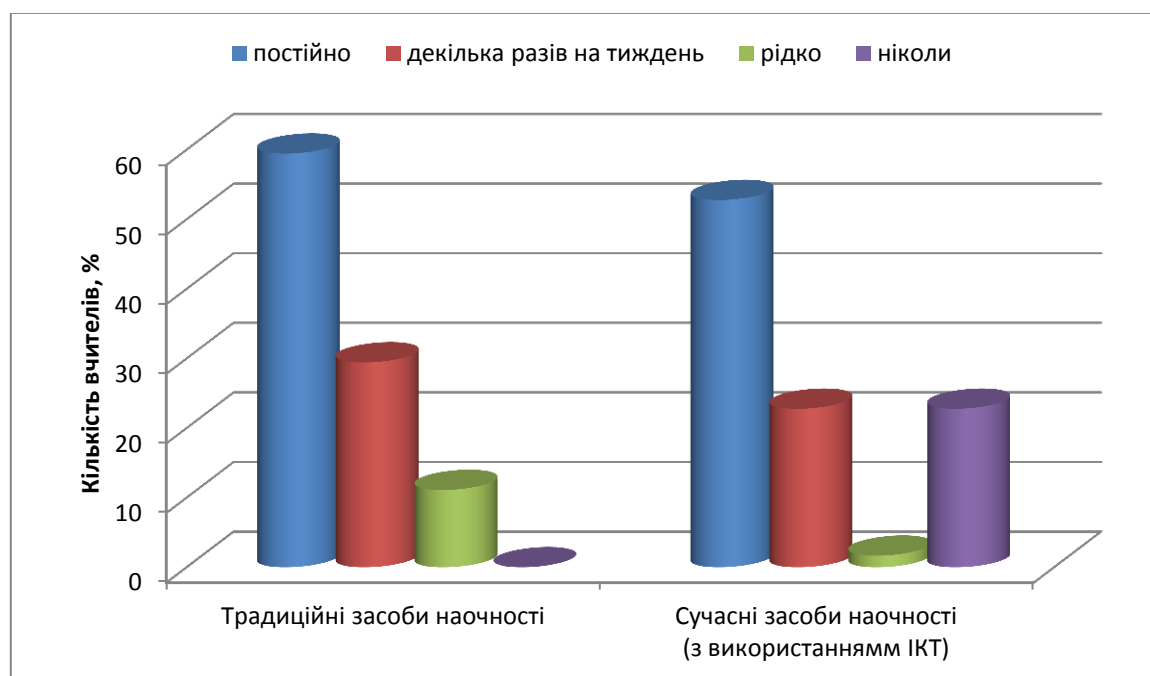

Рис.1: Співвідношення у використанні традиційної та сучасної наочності

Як бачимо, спостерігається активне використання інформаційно-комунікаційних технологій у створенні та демонстрації засобів наочності. Проте, водночас, відповідно до даних дослідження, більшість вчителів не використовують їх можливості у повному обсязі. Потребують популяризації такі сучасні варіанти наочності, як

- ✓ скрайбінг – це створення наочних образів безпосередньо у процесі викладу матеріалу – сприяє зацікавленості учнів, покращує сприйняття, усвідомлення та запам'ятовування інформації;

- ✓ сучасна схематизація (використання preзу та mind maps) – це розгляд предмета (або явища) в загальній спрощеній формі, що дає можливість цілісно сприйняти його, визначити суттєві складові, полегшує процес аналізу та синтезу;
- ✓ інфографіка – це графічний спосіб представлення інформації, спрямований на швидке і чітке усвідомлення складної інформації;
- ✓ інтерактивні зображення, книжки, журнали – це електронна реалізація малюків або друкованих видань з нелінійно упорядкованою інформацією, які містять інтерактивні елементи, зокрема завдання для дітей, опитування, ігри, відео та аудіо контент тощо – мотивує учнів до вивчення матеріалу та активної участі в навчальній діяльності;
- ✓ хронологія та roadmap – це графічне представлення на часовій шкалі 1) сюжетної лінії художнього твору, 2) алгоритму дій (при виконанні завдання або певної рутини), 3) цілей і результатів класного/шкільного проекту тощо – сприяє формуванню компетентностей учнів, організації освітнього процесу;
- ✓ longread (зокрема, сторітеллінг) – формат подачі великого за обсягом тексту, розбитого на частини, за допомогою різних мультимедійних елементів: фотографій, відео, інфографіки та інших – актуальний варіант подачі об'ємного матеріалу для сучасних дітей (дозволяє врахувати феномен кліпового мислення молодших школярів та недостатню сформованість їх довільної уваги);
- ✓ буктрейлер – коротке відео за мотивами книги – спрямоване на зацікавлення учнів до читання та опрацювання художньої літератури;
- ✓ хмара слів – зображення, створене на основі групи слів – варіант візуалізації технологій мозкової атаки чи асоціативного куца, спрямованих на розвиток критичного мислення учнів;

тощо.

Окремо необхідно виділити першочергову актуальність розширення використання наочності у освітньому процесі від традиційної демонстрації дидактичних матеріалів до комплексної візуалізації навчальної інформації (яка є, насамперед, процесом створення наочного образу та передбачає активну суб'єкт-суб'єктну взаємодію вчителя та учнів), та впровадження інформаційно-комунікативних технологій вже в новому розширеному контексті, який має свою специфіку (діяльнісне спрямування, інтерактивний, ігровий аспекти тощо).

Водночас необхідно враховувати, що традиційні засоби наочності в освітньому процесі також є незамінними у початковій школі відповідно до психологічних особливостей учнів, зокрема специфіки розвитку їх пізнавальних процесів.

Вищезазначені питання відповідають сучасній концепції розвитку освіти, відображені у стандарті початкової освіти 2018 року та відповідних освітніх програмах [3], [4]. Вони потребують як подальшого наукового розроблення, так і уваги практиків початкової освіти. Використання інформаційно-комунікативних технологій має значний потенціал та широкі перспективи в освітній галузі, зокрема у контексті візуалізації інформації, проте їх впровадження не може замінити традиційних методів, прийомів та засобів навчання як у початковій школі, так і в освіті в цілому - концепція подальшого розвитку даного напрямку має передбачати взаємодоповнення та гармонійний симбіоз традиційного та сучасного компонентів.

Література:

1. В. Павелко, «Формування знань і умінь молодших школярів у процесі навчання засобами наочності і моделювання», дис. канд. наук., Рівненський державний гуманітарний університет, м. Рівне, 2009
2. M. Ebner, and D. Bruff, «Visual Learning» *Center for Teaching Vanderbilt University* [Online]. Available: <https://cft.vanderbilt.edu/guides-sub-pages/visual-thinking/> Дата звернення: Травень 02, 2020
3. Кабінет Міністрів України. (2018, Лютий 21). *Державний стандарт початкової освіти*. [Електронний ресурс]. Доступно: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/87-2018-%D0%BF>

4. Міністерство освіти і науки України. (2019, Жовтень 08). *Типова освітня програма, розроблена під керівництвом Савченко О. Я.* [Електронний ресурс]. Доступно: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-1-4-klas/2019/11/1-2-dodatki.pdf>